

STADSHOLMEN

KATTFOTEN MINDRE 2

Bastugatan 40

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

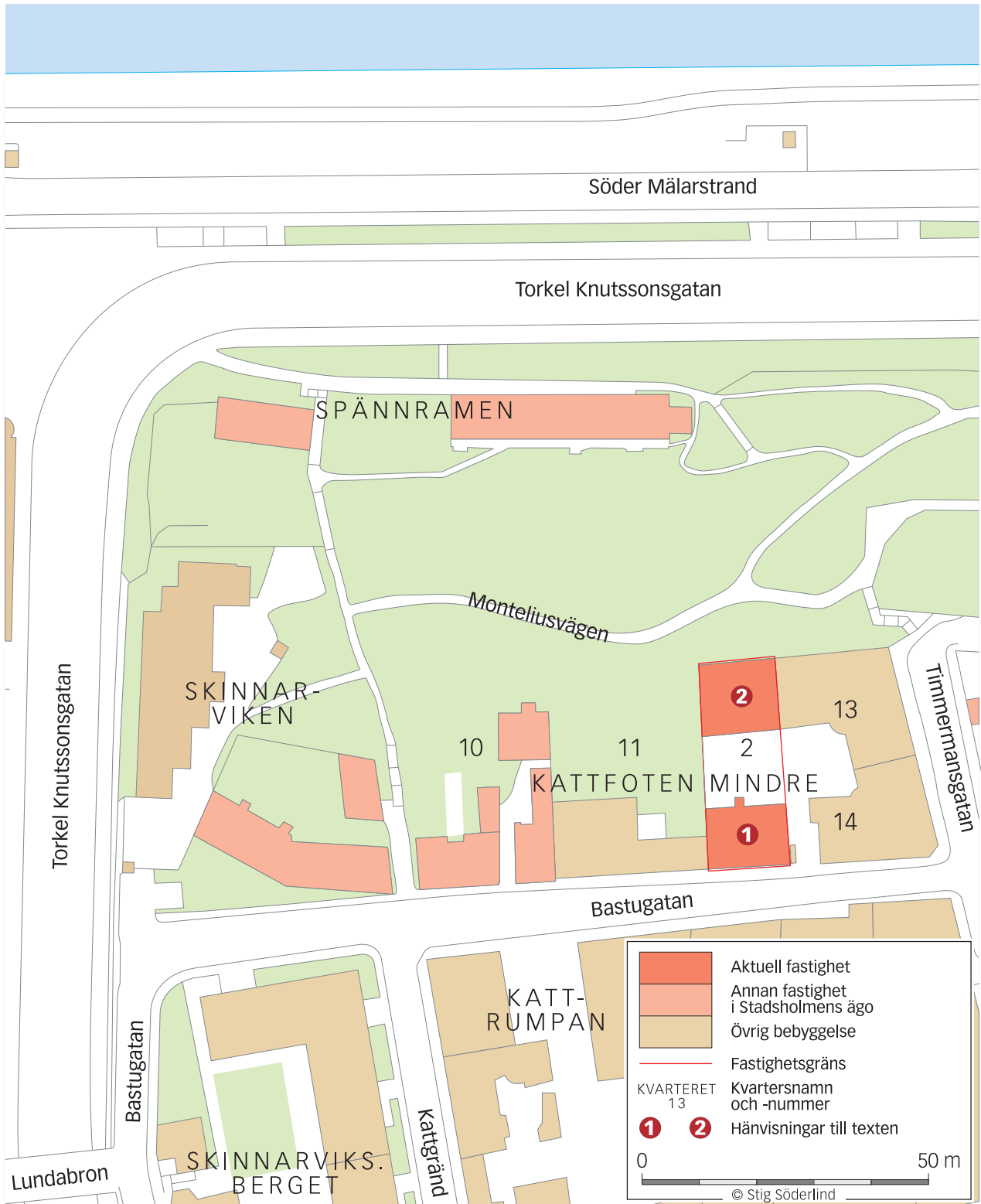
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1 GATHUS
- 2 GÅRDSHUS

SÖDER MÄLARSTRAND ÖSTERUT FRÅN TORDEL KNUTSSONSGATAN OMKRING SEKELSKIFTET 1900. HUSEN NÄRMAST LÅG VID SLUTET AV LILLA SKINNARVIKSGRÄND. I BAKGRUNDEN SYNS GÅRDSHUSET PÅ KATTFOTEN MINDRE 2. FOTO. KASPER SALIN. SSMFA0503685.

Kattfoten mindre 2 uppfördes 1889 som hyreshus efter ritningar av Kasper Salin. De två bostadshusen representerar de rådande arkitekturidealen med fasader av puts och tegel, dekorativa gavelrösten och oregelbunden fönstersättning med raka och välvda överstycken.

Gårdshuset, hus nummer 2 på kartan, sammanbyggdes med grannhuset och tillsammans bildar de den så kallade Mälarborgen som med sin dekorativa fasad utgör ett värdefullt inslag i Södermalms stads-siluett. Här hade den kände Stockholmsmålaren Eugène Jansson sin ateljévåning där han skapade några av hans mest framstående verk, inspirerad av utsikten över Riddarfjärden. Byggnaderna är exempel på den byggbom som rådde i staden i slutet av 1800-talet och trots smärre förändringar speglar exteriören och interiören tidstypiska inslag med bland annat ursprungliga inredningssnickerier och planlösningar med små förändringar.

Fastigheten Kattfoten mindre 2 är grönvärderad

enligt Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Större delen av bebyggelsen på Västra Mariaberget är ordnad i rätvinkliga kvarter enligt den rutnätsplan som lades ut över de centrala delarna av Södermalm vid mitten av 1600-talet. Kvarteren är bebyggda med stenhus av varierande ålder. Många byggnader, exempelvis vid Bastugatans södra sida, är från 1900-talet och uppförda i sex våningar, som var den högsta tillåtna höjden.

Mariabergets topografi gjorde tidigare att marken var otillgänglig, och berget närmast förkastnings-

GÅRDSHUSETS DEKORATIVA FASAD MOT RIDDARFJÄRDEN. I FASADEN FINNS DE ARKITEKTONISKA ELEMENT SOM PRÄGLAR TIDSÅLDERN MED TEGEL, MÖNSTERMURNINGAR OCH GOTISKA INSLAG. FOTO: J. MALMBERG.

branten mot Mälaren på den norra sidan av Bastugatan kom inte att ingå i de tidiga stadsplanerna för området. Liksom på andra håll på Söders berg blev de minst attraktiva och mest svårbebyggda platserna hemvist för enklare folk som här uppförde små timrade byggnader. Delar av området drabbades av den omfattande branden i Maria församling 1759. Endast ett fåtal byggnader finns kvar från tiden före branden.

Det höga läget ovanför Söder Mälarstrand med strålande utsikt över Riddarfjärden har under 1900-talet lockat åtskilliga konstnärer och författare. Den kvarvarande och oregelbundna 1700- och 1800-talsbebyggelsen norr om Bastugatan och vid Lilla Skinnarviksgränd var hotad på 1930-talet men en kraftig opinion och senare utredningar har räddat

den småskaliga miljön. Trä- och stenhusbebyggelsen är uppförd med plank som avgränsar de stora lumiga trädgårdstomterna, och i området finns flera parker. På 1990-talet anlades utsiktsstigen Monteliusvägen norr om den bevarade bebyggelsen. Bebyggelsemiljöerna mellan Bastugatan och förkastningsbranten mot Söder Mälarstrand är av utomordentligt stor betydelse för staden ur ett bebyggelsehistoriskt perspektiv. 1700- och 1800-talsbyggnaderna på stora grönskande tomter visar hur stadens befolkning successivt tog de svårbebyggda bergiga trakterna på Söder i besittning och hur exploateringen gradvis steg under industrialismens era. Likt andra områden med denna karaktär, som hotats men räddats efter massiva protester, återges här svängningarna i stadsbyggandet under 1900-talet.

GATHUSETS FASAD MOT
GATAN. FOTO: J. MALMBERG

HISTORIK

Kasper Salins ritningar

År 1888 skickade J. N. Friborg in en bygglovsansökan att få uppföra två hus på sin tomt vid Öfre Badstugugatan, nuvarande Bastugatan. Ritningarna var signerade Kasper Sahlin och byggherre var S. Nilsson. Salin hade året tidigare varit delaktig i arbetet med Östermalms saluhall men ritade i huvudsak hyreshus, ofta i samarbete med Gustaf Clason med vilken han hade ett arkitektkontor under större delen av 1880-talet. År 1898 utnämndes Salin till stadsarkitekt och senare har han fått ge namn åt Sveriges mest prestigefyllda arkitekturpris, det så kallade Kasper Salin-priset.

Hyreshus med tidstypiska fasader

Under 1880- talets slut och framförallt under 1890-talet blev synligt tegel och naturstensdetaljer populära på stadens byggnader. Detta kom som en reaktion mot den tidigare stenimiterande putsarkitekturen. Arkitekterna eftersträvade en varierad taksiluett med hjälp av arkitektoniska uttrycksmedel

såsom torn, gavelrösten samt takdekorer och det var i denna kontext som byggnaderna på Kattfoten mindre 2 uppfördes.

Fastigheten bebyggdes med ett gathus i tre våningar och inredd vind, hus nummer 1 på kartan. Fasaderna utformades med spritputsade fasader med inslag av rött tegel, tre gavelrösten med dekorativa krön och gjutjärnsdekorer. I husets bottenvåning inreddes en butik mot gatan, den andra och tredje våningen innehöll två lägenheter och på vinden fanns en lägenhet. Byggnadens entré placerades i bottenvåningens körport som förband gården med gatan.

På tomtens norra del uppfördes ett ännu högre hus i fem våningar, hus nummer 2 på kartan. Gårdsfasaden fick en enkel karaktär i slätputs medan den norra fasaden, mot Riddarfjärden, var klädd i rött tegel, dekorativt utsmyckad med blinderingar i gul spritputs och högt gavelröste. Gårdshuset inreddes med två lägenheter per plan.

Mellan de två husen, under gården, byggdes källaren och på gården uppfördes en tvättstugebyggnad av sten samt två avträdesbyggnader av trä.

URSPRUNGLIG KAKELUGN I GÅRDSHUSET. I BILD SYNS ÄVEN URSPRUNGLIGT BRÄDGOLV SAMT TAKETS DEKORATIVA STUCKATUR. FOTO: J. MALMBERG.

ÄLDRE PARDÖRR MED TRE Fyllningar, samtida profilerade foder och fotpanel. FOTO: J. MALMBERG.

Hyresgäster och ägare

Fram till 1890- talet ägdes fastigheten av Friborg, därefter såldes den till grosshandlare Bror Oskar Seippel som bland annat byggde båten Norrskär, dåvarande Sandhamns Express.

I fastigheten bodde enligt adresskalender från 1895 bland annat en ingenjör, bokhållare och en före detta kamrer. I gårdshuset fjärde våning bodde Eugène Jansson, konstnären som kom att bli en av sin generations främsta stockholmsskildrare. Bostaden och ateljén hade en fantastisk utsikt över Riddarfjärden som finns avspeglad på bland annat "mänskenskväll", en målning skapad vid höjdpunkten av hans blå period. Efter Eugènes bortgång bodde hans bror Adrian kvar i lägenheten och hyrde ut rum till författaren Jan Fridegård.

Enligt adresskalendrar var Allmänna sjuk och begravningskassan i Stockholm, bostadsföreningen

Mariaberget u p a, kamrer E Wassén och C. E. Andersson ägare till fastigheten innan staden förvärvade den 1939. Numer ägs den av Stadsholmen.

Upprustning och renovering

År 1922 installerades vattenavlopp i husen och 1968 genomfördes en modernisering av kök och wc som placerades i befintliga garderober. Några kakelugnar nedtogs. I trapphusen sattes några köksingångar igen och lägenheterna fick nya ytterdörrar.

I gathuset, hus nummer 1 på kartan, ersattes den äldre butiksentrén av ett fönster och på vinden inreddes kök och nya takfönster byggdes. På gårds- husets södra fasad, hus nummer 2 på kartan, byggdes nya nödbalkonger med brandtrappor.

År 1993 fick fastigheten fjärrvärme och lägenheterna försågs med dusch och 2008 genomfördes en fasadrenovering.

BEVARADE FÖNSTERPANELER OCH FÖNSTER MED SPANJOLETTBESLAG I GATHUSET. FOTO: J. MALMBERG

BYGGNADSBESKRIVNING

Gården är lagd med asfalt och avgränsas av gulputsade murar mot öster och väster med ett smidesstaket ovan. Här finns även planteringlådor.

Gathuset, hus nummer 1 på kartan

Exteriör

Gathuset består av tre våningar och inredd vind. Det står på en svartputsad sockel, har spritputsade och slätputsade fasader med mönstermurning av rött tegel och synlig valvslagning av tegel ovan fönstren

mot gatan. Fasaden har en profilerad takfot och tre gavelrösten som kröns av kulor. Taket är lagt av plåt. Fönstren är av varierande karaktär, både med välvt och rakt överstycke. I huvudsak är de ursprungliga och till största delen med två spröjsade bågar, spanjolettbeslag och innanfönster. Från gatan går en körport in till gården.

Huset har en dekorativt utformad entréportik i slätputs med en ursprunglig parport av trä och välvt ovanfönster. Porten har helfranska fyllningar varav de nedre har snidade fält. Körporten har putsade väggar och tak med stuckatur och takrosett. I den välvda öppningen mot gården finns den ursprungliga porten av trä bevarad med fyllningar och småspröjsade fönster. Husets putsade fasader är guldfärgade och snickerier målade i brun kulör.

Interiör

Trapphusets entré är placerat i körporten, i en välvd nisch med en stentrappa. På det nedre trappsteget finns en äldre skoskrapa bevarad. Dörren är en ursprunglig pardörr av trä med fyllningar varav de övre av glas. Överst finns ett ovanfönster med välvt överstycke. Trapphusets golv är lagt med kvadratiska plattor av svart och vit marmor. Väggar och tak är putsade. Lägenhetsdörrarna är fanérdörrar från 1960-talet med samtida foder av äldre karaktär. Till källartrappan sitter en ursprunglig enkeldörr med fyra fyllningar.

Lägenheterna har delvis bevarade planlösningar, förändringar berör främst ingrepp vid installeringen av wc och dusch samt kök under andra halvan av 1900-talet. Ursprungliga brädgolv, golvsocklar, fönsterpaneler och takrosetter finns bevarade. Även kakelugnar och fyllningsdörrar med samtida foder finns kvar.

Gårdshuset, hus nummer 2 på kartan

Exteriör

Gårdshuset består av fem våningar och är utformat med fasader av olika karaktär. Mot öster är huset sammanbyggt med grannfastigheten och den västra gaveln är en slätputsad brandgavel. Gårdsfasaden mot söder är enkelt utformat med slätputs. Mot Riddarfjärden i norr är den dekorativt utformad med tegel, putsade blinderingar och partier i gotisk stil och kröns av ett högt trappstegsformat gavelkrön. Taket är lagt med röd plåt. Mitt på fasaden finns en ursprunglig balkong med smideskonsoller och räcke.

Fönstren har både välvda och raka överstycken i varierande storlekar, avdelade från en till åtta bågar. De utbyttes under 1960-talet bortsett från trapphusets fönster som är ursprungliga men kompletterade med senare innanfönster. Entrén är placerad mot gården och indragen i murlivet. Dörren är en ursprunglig pardörr med tre fyllningar, varav de övre av glas. Intill dörren finns en sentida plåtdörr till källaren.

Interiör

Gårdshusets trapphus består av putsade väggar och tak. Golvet är lagt med svarta och vita kvadratiska marmorplattor. Golvsocklar och dörrfoder är profilerade, troligtvis från 1960-talet men med

äldre karaktär. Dörrarna består av fanerade dörrar från 1960-talet. På varje vilplan finns stuckatur och takrosett bevarad. Trappan är av sten med runda äldre handledare.

Lägenheterna har bevarade planlösningar med undantag för en klädkammare som tillbyggs i några lägenheter. Bortsett från kök och wc som präglas av renoveringarna under 1960-talet och 1990-talet bevarar rummen en äldre karaktär med brädgolv, fot- och fönsterpaneler, stuckaturer, takrosetter och kakelugnar. I lägenheterna finns även äldre enkel- och pardörrar med tre fyllningar. På vinden finns den ålderdomliga karaktären bevarad med brandgolv av tegel samt de äldre vindsförråden.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlinger som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.